

Udskriftsdato: 14. december 2025

FOU nr 1980.560 (Gældende)

Tjenestemænds lønforhold i tilfælde af sygdom ved udløbet af en tjenestefrihedsperiode

Ministerium: Folketinget

Tjenestemænds lønforhold i tilfælde af sygdom ved udløbet af en tjenestefrihedsperiode

Henstillet til finansministeriet, at der i forbindelse med eventuelle andre ændringer i tjenestemandsloven søges tilvejebragt en klar lovgivningsmæssig stilling til spørgsmålet om tjenestemænds retsstilling ved udløbet af en tjenestefrihedsperiode i tilfælde, hvor de på grund af sygdom ikke kan genoptage tjenesten.

(J. nr. 1980-1079-70)

A klagede over en udtalelse fra undervisningsministeriet til Hørsholm kommunes skolevæsen, hvorefter der ikke kunne udbetales hende løn efter hendes orlovperiodes udløb den 31. juli 1980, før hun havde genoptaget sin tjeneste som overlærer ved Hørsholm kommune. A havde haft orlov i tiden fra den 1. februar 1979 til den 31. juli 1980, og efter orlovperiodens udløb var A på grund af sygdom ikke i stand til at genoptage tjenesten.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A var født den 28. marts 1935, og at hun i 1956 havde afsluttet sin læreruddannelse.

Den 1. august 1975 blev A ansat som overlærer (tjenestemand) ved Hørsholm kommune med tjeneste ved X-skole.

Den 26. september 1976 sendte A skolekommissionen en skrivelse, hvori hun anførte følgende:

»...

Jeg tillader mig herved at ansøge om tjenestefrihed uden løn foreløbigt i et år fra 1. februar 1979 at regne, på hvilket tidspunkt jeg forlader landet.

Min beslutning om at forlade landet er begrundet i en forringet helbredstilstand, som tvinger mig til at bosætte mig i et tørt og varmt klima.

Min helbredssituation er for tiden genstand for undersøgelse og overvejelse hos overlæge ...

Resultatet kan blive en pensionssag, men herom kan intet siges med bestemthed på nuværende tidspunkt.

Jeg håber imidlertid, at mit helbred vil tillade mig at genoptage mit arbejde på et senere tidspunkt.

...

Da situationen således for tiden er temmelig uafklaret, har jeg fundet det rimeligt at bede om, at der må blive bevilget mig tjenestefrihed uden løn foreløbigt i et år.

...«

Ved påtegning af 26. september 1978 på A's ansøgning anbefalede skoleinspektøren det ansøgte. Skoleinspektøren anførte, at han håbede, at A efter orloven kunne genindtræde i sit arbejde.

I en telefonsamtale den 29. september 1978 meddelte skoleinspektøren kommunens skoleforvaltning, at han efter A's ønske kunne anbefale, at A fik orlov indtil den 31. juli 1980, »idet genoptagelse af arbejdet midt i et skoleår ikke er ønskværdigt hverken for skolen eller læreren«.

I skrivelse af 5. oktober 1978 meddelte kommunen A, »at Deres ansøgning kan imødekommes fra den 1. februar 1979 til den 31. august 1979 samt hele skoleåret 1979/80«.

I skrivelse af 28. februar 1980 til skole- og fritidsforvaltningen i Hørsholm kommune ansøgte A om orlov uden løn »i yderligere et år, dvs. skoleåret 1980/81«.

Skoleinspektøren kunne ikke anbefale yderligere orlov, og skolenævnet udtalte sig imod fortsat orlov.

I skrivelse af 28. marts 1980 meddelte Hørsholm kommune A,

»... at skolekommissionen har behandlet sagen på sit møde den 26. marts 1980 og vedtaget af hensyn til skolens undervisningsstabilitet ikke at imødekomme ansøgningen...«

Med henvisning til kommunens skrivelse af 28. marts 1980 meddelte A i skrivelse af 1. august 1980 kommunen følgende:

»...

Hermed tillader jeg mig at sende en sygemelding.

Min løn bedes indsat på konto ...

Jeg beskattes af min lønindtægt som begrænset skattepligtig ifølge kildeskattelovens § 2.

...«

Kommunen modtog A's skrivelse af 1. august 1980 den 4. august 1980 tillige med en lægeerklæring af 4. august 1980 om uarbejdsdygtighed. Af lægeerklæringen, der var udfærdiget på en standardblanket med rubrikker til afkrydsning, fremgik det, at A's læge havde undersøgt A den 1. august 1980, og at han på det grundlag skønnede, at A ville være uarbejdsdygtig i længere tid på grund af sygdom.

Den 28. august 1980 sendte A undervisningsministeriet kopi af hendes samtidige skrivelse til Danmarks Lærerforening. Ved påtegning på kopien bad A ministeriet om at træde »... i forbindelse med lærerforeningen og skoleforvaltningen i Hørsholm, således at en afgørelse kan foreligge så hurtigt som muligt...«

I skrivelse til lærerforeningen oplyste A bl.a., at Hørsholm kommune i en telefonsamtale den 27. august 1980 havde meddelt hende, at kommunen ville forelægge sagen for undervisningsministeriet. I skrivelsen oplyste A i øvrigt, at hun i oktober 1980 ville rejse til Californien for at få yderligere akupunkturbehandling, og at A derfor gerne ville have en hurtig afklaring af sagen.

Med skrivelse af 28. august 1980 forelagde Hørsholm kommune A's sag for undervisningsministeriet. I skrivelsen anførte kommunen:

»...

Forinden stillingtagen til den videre procedure skal anmodes om undervisningsministeriets vurdering af sagen, herunder om en tjenestemand kan oppebære løn under sygdom, når tjenesten ikke fysisk er genoptaget samt fraflytning til udlandet via et folkeregister er anmeldt.

Endelig kan anføres, at lønudbetaling for august måned ikke er effektueret.

...«

I en skrivelse af 18. september 1980 meddelte undervisningsministeriet Hørsholm kommune, »at udbetaling af løn ikke kan ske, før tjenesten er genoptaget«. Undervisningsministeriet sendte samtidig A og Danmarks Lærerforening kopi af skrivelsen.

I klagen til mig anmodede A mig om nærmere at se på spørgsmålet om hjemlen for den trufne afgørelse, »da situationen er den, at jeg af helbredsmæssige grunde er ude af stand til at genoptage tjenesten«.

I en udtalelse af 14. oktober 1980 i anledning af A's klage til mig anførte undervisningsministeriet, at afgørelsen af spørgsmålet om genoptagelse af lønudbetalingen var truffet i overensstemmelse med fast, mangeårig praksis. Ministeriet henviste herved til note 14 til § 10 i den kommenterede udgave (1966) af lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd (jfr. nærmere nedenfor). Undervisningsministeriet oplyste, at ministeriet i en tilsvarende sag havde forelagt spørgsmålet for finansministeriet, der havde tiltrådt undervisningsministeriets standpunkt.

Efter en gennemgang af sagen fandt jeg det rigtigst at anmode finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, om en udtalelse. I skrivelse af 2. februar 1981 til finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, anførte jeg bl. a. følgende:

»Jeg finder at burde anmode finansministeriet om til brug for min stillingtagen til klagen fra (A) at ville fremkomme med en nærmere præciseret og begrundet udtalelse vedrørende finansministeriets opfattelse, der - så vidt jeg forstår - går ud på, at en tjenestemand, der har tjenestefrihed efter tjenestemandslovens § 58 *for en bestemt periode*, ikke ved periodens udløb automatisk genindtræder i sin tjenestemandsstatus.«

I en udtalelse af 22. april 1981 anførte finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, at finansministeriets tidligere afgørelser i sager af samme karakter som den foreliggende sag byggede på en mangeårig praksis, hvor dels bemærkningerne til § 10 i betænkning afgivet af lønningskommissionen af 1929 og dels bemærkningerne til § 10 i betænkning afgivet af lønningskommissionen af 1943 var lagt til grund (jfr. nærmere nedenfor).

Finansministeriet henviste endvidere til den ovenfor nævnte note 14 til § 10 i den kommenterede udgave (1966) af lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Finansministeriet erklærede sig enig i den afgørelse, som undervisningsministeriet havde truffet, og hvorefter A ikke var berettiget til at modtage løn fra tjenestefrihedsperiodens udløb den 1. august 1980, da A af helbredsmæssige grunde ikke så sig i stand til at genoptage tjenesten fra denne dato.

I en skrivelse til A udtalte jeg herefter følgende:

»Således som sagen foreligger for mig, omfatter min undersøgelse og vurdering af sagen alene spørgsmålet om rigtigheden af undervisningsministeriets udtalelse i skrivelsen af 18. september 1980, hvorefter der ikke kunne udbetales Dem løn efter orlovsperiodens udløb, før De havde genoptaget tjenesten.

I den gældende lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken (lov nr. 291 af 18. juni 1969 med senere ændringer) findes i § 58, stk. 1, følgende bestemmelse om ekstraordinær tjenestefrihed m.v.:

»Vedkommende minister eller den, han bemyndiger dertil, kan give en tjenestemand tjenestefrihed uden løn i en på forhånd fastsat periode af mindst 1 måneds varighed. Uden samtykke af ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen kan perioden ikke overstige 3 år. Perioden fradrages ved beregning af lønanciennitet.«

Finansministeriet henviste som nævnt i udtalelsen af 22. april 1981 til nogle forarbejder til de tidligere tjenestemandsløves bestemmelser om tjenestefrihed.

Lov nr. 126 af 27 juni 1927 om statens tjenestemænd indeholdt i § 10 følgende bestemmelse:

»Efter vedkommende Styrelses Skøn i det enkelte Tilfælde kan der gives en Tjenestemand Tilladelse til at træde uden for Nummer uden Lønning i begrænset Tid, i Almindelighed ikke udover 1 Aar. Under særlige Forhold kan Tilladelsen dog udstrækkes til at gælde for indtil 3 Aar. Sådant Tid fradrages ved Beregning af Alderstillæg og Pension.«

Lønningskommissionen af 1929 foreslog i sin 1. betænkning (1930) om ændringer i statstjenstemandsloven, at den ovennævnte bestemmelse i § 10 i loven af 1927 blev opretholdt uændret. I forbindelse hermed anførte kommissionen følgende bemærkninger (s. 26):

»At forlange Helbredsattest som Betingelse for Genindtræden synes ikke Kommissionen berettiget. Dog maa Styrelsen være berettiget til at sikre sig, at paagældende virkelig kan gøre Tjeneste, særlig da, hvis Indtrædelsen sker inden 3 Aars Periodens Udløb. Af særlig Interesse bliver dette Forhold, hvis en Tjenestemand er traadt uden for Nummer, inden han har opnaaet Pensionsret, og inden sin Genindtræden har passeret den Grænse, der normalt betyder Indtrædelse i Pensionsret. Hvis en saadan Tjenestemand er bleven utjenstdygtig, bør han naturligvis ikke genindtræde, men afskediges, og da Pensionsalderen er Nul, vil Afskedigelsen ske uden Pension.«

Ved lov nr. 98 af 31. marts 1931 om statens tjenestemænd, der bl. a. byggede på den ovennævnte betænkning, forblev § 10 uændret.

Også i 2. betænkning (1946) fra lønningskommissionen af 1943 foresloges § 10 opretholdt uændret; lønningskommissionen af 1943 anførte følgende bemærkninger til § 10 (betænkningens side 17):

»Kommissionen har overvejet, om man burde indføre en udtrykkelig Bestemmelse om, at Genindtræden i Nummer kun bør tillades, hvis Tjenestemanden er i Stand til arbejdsmæssigt at genoptage Tjenesten. Forholdet kan f. Eks. have Betydning, saafremt der, medens en Tjenestemand er traadt uden for Nummer, indføres gunstigere Pensionsregler. Hvis paagældende Tjenestemand ved Periodens Udløb formelt genindtræder, men paa Grund af Svagelighed reelt er ude af Stand til at varetage Tjenesten og derfor afskediges, vil han da have Krav på at blive behandlet efter de nye Pensionsbestemmelser, hvilket man finder maa virke urimeligt.

Man finder dog ikke Spørgsmaalet af saa stor Interesse, at det kan anses for fornødent at lovgive herom, idet det maa betragtes som en naturlig Forudsætning, at vedkommende ved Genindtræden er i Stand til at varetage Tjenesten. Man skal i øvrigt om Spørgsmaalet henvise til Betænkningen fra Lønningskommissionen af 1929.«

Ved lov nr. 301 af 6. juni 1956 om statens tjenstemænd, der bl. a. byggede på den lige nævnte betænkning af 1946, blev § 10 opretholdt uændret.

Ved revisionen af tjenstemandslovgivningen i 1958 blev den hidtidige tjenstemandslovs § 10 bevaret uændret som § 10 i lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenstemænd. Grundlaget for revisionen var betænkninger fra lønningskommissionen af 1954. Kommissionens bemærkninger til § 10 indeholder ikke noget af væsentlig betydning for den foreliggende sag, jfr. kommissionens 1. betænkning (betænkning 196/1958), s. 17.

I note 14 til bestemmelsen i »Tjenstemandslovene med noter«, Schultz' forlag, København 1966, er bl. a. anført følgende:

»I finansmin. skr. af 4. juli 1942 antaget, at genindtræden i nummer kun bør tillades, hvis den pågældende tjenestemand er i stand til arbejdsmæssigt at genoptage sin tjeneste.

...«

Den ovenfor gengivne bestemmelse i § 58, stk. 1, i den gældende tjenstemandslov svarer til § 48, stk. 1, i det udkast til tjenstemandslov, som indeholdtes i betænkningen, 1. del (nr. 483/1969), fra tjenstemandskommissionen af 1965. Bestemmelsen svarer i det væsentlige til § 10 i lønnings- og pensionsloven af 1958. Betænkningen indeholder ikke bemærkninger af væsentlig betydning for denne sag, jfr. betænkningens s. 136.

Som sagen foreligger oplyst, må jeg lægge til grund, at De ved tjenestefrihedsperiodens udløb (udløbet af skoleåret 1979/80) ikke var i stand til at genoptage tjenesten. Tjenstemandslovens § 58, stk. 1, indeholder ingen udtrykkelig bestemmelse om, hvilken retsstilling en tjenestemand, der har haft tjenestefrihed i en periode, har ved periodens udløb. Efter min mening er det - med udgangspunkt i selve det forhold, at § 58, stk. 1, alene hjemler bevilling af tjenestefrihed (for en periode) - nærliggende at forstå bestemmelsen, sammenholdt med lovens regelsæt i øvrigt, således at tjenestemanden ved periodens udløb automatisk og i det hele genindtræder i sin retlige status som tjenestemand, bl. a. med den virkning, at fraværsbegrundende sygdom, der foreligger ved tjenestefrihedsperiodens udløb, tillægges samme virkning - og kun samme virkning - som fraværsbegrundende sygdom under tjeneste. Denne opfattelse fører til, at der ved tjenestefrihedsperiodens udløb skal betales løn under den sygdom, der begrunder (fortsat) fravær fra tjenesten.

Finansministeriets og undervisningsministeriets opfattelse er imidlertid, at lønudbetaling ved tjenestefrihedsperiodens udløb forudsætter, at tjenestemanden er i stand til at genoptage tjenesten og gør dette. Denne opfattelse har støtte i de ovenfor omtalte lovforarbejder (kommissionsbetænkninger) og (nu) i en

mangeårig praksis. Jeg finder herefter ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at kritisere opfattelsen og således heller ikke for at kritisere afgørelsen i Deres sag.

Den endelige afgørelse af spørgsmålet hører under domstolene.

Jeg har samtidig hermed henstillet til finansministeriet, at der - i forbindelse med eventuelle andre ændringer i tjenestemandsløven - søges tilvejebragt en klar lovgivningsmæssig stilling til det omtalte generelle spørgsmål om tjenestemænds retsstilling ved tjenestefrihedsperiodens udløb.«

Supplerende oplysninger om sagen

I skrivelse af 19. juni 1981 meddelte finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, ombudsmanden, at ministeriet ville tage det rejste generelle spørgsmål om tjenestemænds retsstilling ved en tjenestefrihedsperiodes udløb op til nærmere overvejelse. Ministeriet havde ikke taget stilling til, om det var påkrævet, at retsstillingen kom til at fremgå af tjenestemandsløven gennem en ændring af denne, eller om en præcisering af retsstillingen ville kunne ske inden for lovens nuværende rammer gennem udsendelse af et cirkulære.

Jeg tog det oplyste til efterretning og udbad mig underretning om, hvad der videre skete i sagen.

Supplerende oplysninger om sagen

Med skrivelse af 17. juni 1983 sendte lønnings- og pensionsdepartementet mig et eksemplar af sit samtidige cirkulære om tjenestemænds genindtræden i tjenesten efter udløbet af en tidsbegrænset tjenestefrihedsperiode. I cirkulæret er anført følgende:

»I finansministeriets praksis har det hidtil været lagt til grund, at genindtræden i tjenesten efter udløbet af en tidsbegrænset tjenestefrihedsperiode med lønudbetaling til følge normalt kun har kunnet tillades, når tjenestemanden rent faktisk har været i stand til at varetage sin stilling fuldt ud. Dette har medført, at tjenesten ikke har kunnet anses for genoptaget, såfremt tjenestemanden i tilslutning til tjenestefrihedsperiodens udløb sygemeldes eller er fraværende på grund af graviditet eller fødsel.

I forbindelse med en for folketingets ombudsmand forelagt sag har rimeligheden af den beskrevne praksis været overvejet, hvortil kommer, at det ikke kan afvises, at forholdet til barsel- og ligebehandlingslovgivningen kan give anledning til problemer.

Finansministeriet fastsætter herefter i overensstemmelse med en af lønningsrådet afgivet udtalelse, at tjenestemanden betragtes som genindtrådt i tjenesten med lønudbetaling til følge i de tilfælde, hvor tjenestemanden sygemeldes i tilslutning til udløbet af en kortvarig tjenestefrihedsperiode på højst 3 måneder, samt i de tilfælde, hvor tjenestemanden ved en tjenestefrihedsperiodes udløb er fraværende på grund af graviditet eller fødsel.

I tilfælde, hvor særlige forhold måtte medføre mindre rimelige resultater, forudsættes spørgsmålet om tilladelse til genoptagelse af tjenesten med lønudbetaling til følge forelagt finansministeriet til afgørelse.

Endelig skal man henstille, at styrelserne ved bevilling af tjenestefrihed uden løn i en længere tidsbegrænset periode anmoder om, at tjenestemanden senest 3 måneder før tjenestefrihedsperiodens udløb underretter styrelsen om, hvordan han agter at forholde sig ved tjenestefrihedsperiodens udløb, herunder om han agter at genoptage tjenesten, således at styrelsen får rimelig tid til at disponere tjenestens

fremtidige tilrettelæggelse. Man skal samtidig henstille, at styrelsen træffer de fornødne foranstaltninger til at sikre sig tjenestemandens meddelelse herom på det pågældende tidspunkt.«

Jeg meddelte herefter lønnings- og pensionsdepartementet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning og ikke foretog videre i sagen.